

*Petras Juknevičius,
Karolina Trebaitė*

1902

Lietuvai pagražinti draugijos
Panevėžio rajono skyrius

JUODA

*Petras Juknevičius,
Karolina Trebaitė*

Panevėžys 2008

UDK 910.4.379.89474.5)

Ju 56

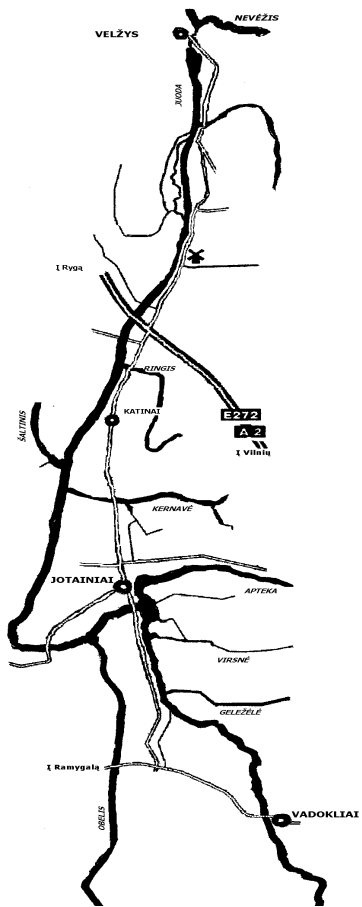
© Petras Juknevičius

© Karolina Trebaitė

Mūsų mielieji, gražieji, mažučiuikai ir gražučiuikai upelės ir upeliukai. Kai kurie srauniais negiliais grioveliais paversti, kiti – tykiai teka, tyvuliuoja, bėga ar vejasi, džiugina ar teikia ramybę kiekvienam sutiktam. Argi jie nenuostabūs?

Kiekvienoje apylinkėje rasite didesnę ar mažesnę upelį. Upeliai, kaip ir žmonės, turi vardus. Vieni skambesnius, kiti paprastesnius, dar kiti – neįprastus. O tie, kuriuos peršokti galima, dažnai net ir ilgesnius, įstabesnius, nei didelės upės.

Ne išimtis ir Juoda, savo vandenimis gaivinanti Vadoklių, Jotainių, Katinų, Velžio apylinkių pakrančių gyventojus. Jai ir skiriame šią nedidelę knygelę. O kaip mums pavyko, tegul sprendžia skaitytojas.

Trumpa upės charakteristika

Įvairūs informaciniai leidiniai nevienodai nurodo Juodos ištakas. Senesniuose rašoma, kad Juoda prasideda prie Meilūnų kaimo, 5 km į šiaurę nuo Siesikų, Ukmergės rajone. Naujesnėse enciklopedijose jau nurodoma, kad Juodos upė išteka iš Juodžio ežero, Panevėžio rajone.

Šiame leidinyje mes vadovausimės pastaruoju teiginiu ir Juodą laikysime tik Panevėžio rajono upe. Juolab, kad tas aprašymų skirtumas galėjo atsirasti dėl vandens reguliavimo darbų.

Juodos vardas kildinamas iš lietuviškų žodžių *juodas, juodasai*. Čia pravartu prisiminti K. Kilkaus pastebėjimą, kad upėvardžiai „išlaikė iki mūsų laikų ir pirmuosius vandens fizinių savybių pastebėjimus, kurie, tiesa, neretai buvo labai subjektyvūs...“

Juoda – lygumų upė. Teka į šiaurę. Įteka į Nevėžio upę 152 km nuo jo žiočių, ties Velžio kaimu. Upės ilgis 35 km, baseinas 326,3 km². Vidutinis debitas žiotyse 1,7 m³/s.

Juodos aukštupys, tekėdamas apie 14 km siauru slėniu, savo vagą išlaikė neužžėlusią. Tuo

tarpu vidurypis dėl mažo nuolydžio ir plataus slėnio vagos beveik visai neturėjo.

Dar prieš Pirmąjį pasaulinį karą rusų hidrotechnikai turėjo parengti nusausinimo projektą. Prasidėjęs karas viską sujaukė. Tik tarpukariu, 1926 metais, buvo atnaujinti darbai prie Juodos: išmatuota 329 km tvarkytinų vandens takų, sudarytas projektas ir 1929 metais pradėtas vykdyti. Pirmiausia buvo platinama Juodos vaga nuo Nevėžio. Iš 2-5 m pločio, krūmais ir žolėmis užaugusio upelio, padaroma 9 m pločio vaga vandeniui tekėti. 1930 m rudenį magistraliniais grioviais buvo pasiektas Lėno ežeras, o kita kryptimi – prieinant Juodos ežerą – sustota Sterpių pelkėse. Buvo pažeminti iki reikiamo aukščio ežero vandens lygiai. Darbai vyko iki 1935 m. Vėliau darbai prie Juodos pratęsti jau po Antrojo pasaulinio karo. 1978–1979 metais tyrimais buvo nustatyta, kad Juodos upelį reikia reguliuoti nuo 7,3 iki 19,6 km, o nuo 5,2 iki 7,3 km tik pavalyti. Nuo 19,6 km iki Juodos ežero upelio slėnis yra siauras, vagos nuolydis geras, todėl čia nusausinti gretimus plotus galima nereguliuojant vagos. Reguluojamoje upelio dalyje parinktas kombinuotas vagos skerspjūvis (apatinė dalis 1,5 km gylyje – parabolinė, o viršutinė – trapecinė).

Juodoje buvo įrengti du tvenkiniai: Jotainių ir Velžio.

1930 metais įrengtos matavimo stotys Jotainiuose, žemiau dešiniojo intako Aptekos ir Velžyje, arti žiočių.

Juodos vardą mokslinėje literatūroje išgarsino meteoritas. Jis nukrito 1877 metais Panevėžio apylinkėse. Šio meteorito pagrindinė dalies vieta nežinoma (atrodo, kad Lietuvoje jo pavyzdžių nėra). 50 g gabalėlis saugomas Rusijos Vernadskio Geochemijos institute, 4,6 g gabalėlis – Rusijos Mokslų Akademijoje. Keli nedideli gabaliukai – Paryžiaus, Londono, Vienos ir Čikagos muziejuose. Manoma, kad kiltinis šio meteorito kūnas – Hermio asteroidas. Šis meteoritas priskiriamas achondritams.

Žmonės pasakoja, kad Juoda buvusi žuvinga upė. Joje buvo ešerių, lydžių, kuojų, raudžių, vėžių.

Didesni Juodos intakai: kairieji –Šaltynas, Obelis, Apteka ir dešinieji – Kernavė, Geležis, Virsnė.

Tarp Juodžio ežero ir Jotainių

Sutare, kad Juodos pradžia laikysime Juodžio ežerą, keletą sakinių skirkime jam. Ežero plotas – 44 (anksčiau buvo 66) ha. Juodis 2,33 km ištįsęs iš vakarų į rytus. Didžiausias jo plotis 320 m, gylis iki 5,1 m. Ežero krantai lėkšti, vietomis pelkėti, apaugę mišku. Ypač pelkėtas pietrytinis krantas. Kranto linija vingiuota. Yra 2 nedidelės salos. Prie Juodos pastatyta užtvanka, dėl kurios vandens lygis ežere pakyla 0,75–1,0 m. Ežeras labiausiai tinka mėgėjiškai žūklei.

Pietiniame ežero krante ošia Vadoklių miškas, rytiniame krante būta Vadoklių dvaro, o šiauriniame krante, nuo kurio ir pradeda savo kelią Juoda, plyti Zatūniškio kaimo laukai. Tiesa, dabar kaimas žinynuose jau nebefiksuojamas. Jame nebėra gyventojų, o laukai priskirti Paežerio ir Plačkelio kaimams. 1923 m. Zatūniškyje buvo 13 ūkių su 31 gyventoju. Zatūniškis – poeto Kazio Zupkos-Keciorio (1911–1999) gimtinė. Poetas palaidotas Vadoklių miestelio kapinėse.

Pradėjusi savo kelią Juoda teka į šiaurę, šiek tiek krypdama į šiaurės vakarus.

Toliau ji savo vandenį neša taip jau buvusio Datūniškio kaimo laukais. 1902 m. minimas Datūniškio palivarkas, kuriame gyveno 4 žmonės. 1923 m. viensėdyje gyveno 28 žmonės. Dabar kaime gyventojų nebėra.

Kaip šios vietos atrodė tarpukariu aprašė B. Kviklys teigdamas, kad Juoda „*plaukia pro Užmojų kaimą, Vadoklių klebonijos buvusį dvarelį, pro Strazdų (Vadoklių) dvarą. Į jos gelmes įsilieja Užmojų–Sodžių kaimų raisto-pelkyno vandenys*“.

Kairėje Degenių kaimo laukai. 1923 m. čia buvo 2 sodybos, kuriose gyveno 21 žmogus. 2001 m. Degenių viensėdyje gyveno 4 žmonės.

Taip pat kairiajame krante prie Juodos prieina Karalių kaimo žemės. 2001 m. jame gyveno 14 žmonių. 1923 m. čia buvo 5 ūkininkų sodybos su 25 gyventojais.

Dešiniajame krante – Vadoklių miestelis.

Aplink Vadoklius būta ne vieno dvaro. Čia paminėtas miestelio pietvakarinėje dalyje buvęs dvaras, kurį 1907 m. iš Semiono Brunovo nupirko 4 ūkininkai: Masys, Dargužis, Strazdas ir Daunoravičius. Nuo to laiko dvaras nebeminimas.

B. Kviklys dar mini, kad „*Vadoklių dvare Juoda buvo patvenkta – čia buvo įruoštas malūnas su visoje apylinkėje garsia milų bei čerkesų*

vėlykla. Pavasario ir rudens potvynių metu malūno užtvanką reikėdavo atidaryti ir vandenį nuleisti, o vasarą malūno girnas ir vėlyklos įrengimus sukldavo vandens ir garo jėgos. Išsiveržusi pro malūną ir atlikusi didelį darbą, Juoda putodama smarkiai bėga Vadoklių kapinių pašone, išsisukinėdama vingiais, driekiasi tarsi platus suraitytas kaspinas...“. Beje, Vadoklių vandens malūnas paminėtas 1777 m. iliustracijoje.

Kad šiose apylinkėse žmonių gyventa jau akmens amžiuje, liudija Vadokliuose rastas akmeninis gyvatgalvis kaplys.

Pirmą kartą istoriniuose šaltiniuose Vadokliai paminėti 1378 m. Livonijos kronikose. XVIII a. pradžioje minimas Vadoklių dvaras. Dvarininkas Anupras Belazaras 1781 m. pastatydino pirmąją Vadoklių bažnyčią. Dabartinė medinė – statyta 1876 m. turi liaudies architektūros bruožų. Jos pastatymu rūpinosi 1875–1902 m. čia klebonavęs kunigas rašytojas Jonas Galvočius-Gerutis (1842–1915).

1908 m. miestelyje įsteigta „Saulės“ mokykla.

Prieš Pirmąjį pasaulinį karą Vadokliuose, be jau minėto vandens malūno, buvo knygų rišykla, kelios duonos kepyklėlės, krautuvės, linų apdirbimo įmonės.

1919 m. netoli Vadoklių vyko Lietuvos karių savanorių kautynės su bolševikais. Žuvę savanoriai palaidoti Vadoklių kapinėse. Čia ilsisi ir krašto knygnešys Mykolas Jokūbaitis (1877–1933).

Tarpukariu Vadokliai buvo valsčiaus centras. Miestelyje buvo policijos nuovada, sveikatos punktas, senelių prieglauda. 1928 m. čia pastatytas paminklas – kryžius žuvusiems už Lietuvos laisvę.

Po Antrojo pasaulinio karo Vadoklių valsčiuje organizavosi partizaninis judėjimas, kūrėsi Vyties partizanų apygarda. Vienas jos steigėjų - kapitonas Juozas Krikštaponis. Prie Vadoklių, kairiajame Juodos krante, pastatytas paminklinis akmuo žuvusiems partizanams.

Vadokliai buvo „Artojo“ kolūkio pagrindinė gyvenvietė.

2006 m. spalio 29 d. Vadokliuose atidengtas ir pašventintas paminklas Vyčio partizanų apygardai.

1902 m. Vadoklių miestelyje gyveno 160 žmonių. Dar 10 gyventojų nurodyta Vadoklių kaime. 1923 m. miestelyje buvo 23 sodybos su 147 gyventojais. 2001 m. čia gyveno 555 žmonės.

Dabar Vadokliai – seniūnijos centras, yra vidurinė mokykla.

Iš Vadoklių yra kilęs rašytojas Bronius Daunoras (1906–1985), čia yra gyvenę

dramaturgas Kazimieras Čiplies-Vijūnas (1897–1950) bei literatas, „Tėvynės sargo“ redaktorius kunigas Domininkas Tumėnas (1860–1919).

Juoda kerta Vadoklių – Ramygalos kelią. Dešiniajame krante – buvęs Anitavos dvaras. Nuo seno Anitava buvo Alančių dvaro palivarkas ir priklausė Rudaminoms. XIX a. pabaigoje šio palivarko valdoje buvo 252 dešimtinės žemės. 1902 m. Anitavoje gyveno 11 žmonių. 1923 m. čia buvo vienas ūkinis kiemas su 44 gyventojais. Palivarkas pateko į numatomų išparceliuoti dvarų sąrašus. 1924 m. gruodžio 8 d. Vadoklių valsčiaus tarybos posėdyje buvo nutarta prašyti apskrities žemės tvarkytojo, kad iš parceliuojamos Anitavos valsčiui paskirtų 5 ha žemės ir namus. Vadoklių miestelio praplėtimui prašyta 15 hektarų. 1940 m., nacionalizuojant palivarką, jį valdęs Julius Čaplikas turėjo 41,51 ha žemės.

2001 m. Anitavos kaime gyveno 7 žmonės.

„Toliau ji teka pro Kutronių, Moceikų laukus. Čia retkarčiais išplauna giliai žemėje prieš amžius palaidotų ažuolų liekanų“, – rašo B. Kviklys. 1923 metais Kutronyse surašyta 16 ūkių su 77 gyventojais, o Moceikų kaime buvo 17 ūkių su 82 gyventojais. 2001 m. abiejuose kaimuose gyveno po 10 gyventojų.

Kairiajame krante, link Ramygalos, yra Karvedžių kaimo laukai. Kaimas minimas 1892 m. Didelio kaimo būta. 1902 m. jame gyveno 170 žmonių, o 1923 m. buvo 45 ūkiai su 202 gyventojais. 2001 m. gyveno tik 8 žmonės.

Karvedžių kaime, Juodos paupiuose, B. Kviklys mini buvus geras pievas.

Juodos pakrantėje yra motorinis malūnas. Greičiausiai šaltiniuose jis minimas kaip Vadoklių malūnas. Antai 1923 m. Vadokliuose užregistruotas garo malūnas, priklausęs Meiliachui Goldinui. 1931 m. malūno savininku nurodytas A. Krauzė.

O Juodos dešiniajame krante – Geležių kaimas, vardą gavęs nuo Juodos dešiniojo intako Geležies. 1892 m. nurodyti 2 kaimai. 1902 m. čia ištisa įvairovė: kaime gyveno 24 žmonės, viename vienkiemyje 17, kituose dviejuose – 3 ir 12 žmonių. Dar nurodytas kaimas-gyvenvietė, kuriame buvo 6 gyventojai. 1923 m. Geležių kaime buvo 10 ūkių, kuriuose gyveno 50 žmonių. 2001 m. kaime surašytas tik 1 gyventojas.

Baigiantis Antrajam pasauliniam karui, 1944 m. vasarą, Aptekos pakrante traukėsi apie 120 vokiečių karių būrys. Iš netoli Jotainių buvusio karinio aerodromo pakilę Raudonosios armijos

lėktuvai juos apšaudė. Vienu gyventojų duomenimis žuvo apie 90, kitų – 18 vokiečių karių, kurie palaidoti Jotainėlių kaimo lauke. Tikslī vieta nenustatyta.

Dešiniājame krante būta Girdišķio kaimo, kuriame 1902 m. gyveno 8 žmonės. 1923 m. buvo 4 viensėdžiai su 34 žmonėmis.

Dar kiek patekėjusi šiaurės kryptimi Juoda pasiekia Jotainėlių kaimą, kurio laukai plyti abipus jos. Čia būta dvarelīo. 1892 m. minimas kaimas. Dvarelis galėjo būti nurodytas Jotainių vardu. 1902 m. kaime gyveno 106 žmonės, vienkiemyje (greičiausiai dvarelyje – P. J., K. T) – 5 žmonės. 1923 m. užrašyta, kad Jotainėlių dvaro sodyboje gyveno 13 žmonių. Tuo tarpu kaime buvo 85 sodybos su 386 gyventojais. Tuomet Jotainėliai priklausė Ramygalos valsčiui. 2001 m. kaime surašyti tik 3 žmonės.

Jotainėliuose į Juodą įsilieja dešinysis intakas Geležis. Jo vardas kilęs iš lietuviško žodžio *geležis*.

Prieš Jotainius abipus Juodos yra Naujasodės kaimas. Be abejonės, tai kadaise buvusi Jotainių kaimo dalis (Žr. toliau – P. J., K. T.). 1923 m. kaime buvo 15 ūkių, kuriuose gyveno 59 žmonės. 2001 m. čia surašyti 2 gyventojai.

Kaimo laukuose į Juodą įteka dešinysis intakas Virsnė. Kadangi Lietuvoje vietų vardai su šaknimi *versn-* dažnai kartojasi, peršasi išvada, kad būta kokio nors plačiau žinomo apeliatyvo, iš kurio kilo daug vietovardžių su *versn-*, *virsn-*. Lietuviškai *virsnė* tai „*verdančios puodo putas*“, latviškai *virsnis*, *viržis* tai „*pelkių mirta (myrica gale), virzis*“. Kalbininkai neatmeta galimybės, kad šaknis *versn-* gali būti sietina su lietuviško žodžio šaknimi *verd-* tai yra „*virti, verda, virė, versmė*“.

Dešiniajame Juodos, dabar jau tvenkinio krante, driekiasi Grigalių kaimo laukai. 1902 m. kaime gyveno 125 žmonės. 1923 m. surašymo duomenimis čia buvo 22 ūkiai, kuriuose gyveno 101 gyventojas, o 4 viensėdžiuose – dar 18 žmonių. 2001 m. kaime gyveno 1 žmogus.

Prieš Jotainius, susijungusi su Apteka, Juoda pasuka į vakarus, o nuo dvaro į pietvakarius. Dešinysis jos intakas Apteka atiteka iš Lėno ežero. Upės pavadinimas kildinamas iš žodžio *apteka* t. y. „*apteka, upės išsiliejimas*“.

Netoliese Jotainių į Juodą įsiliejančios Obelies pavadinimas pats kalba už save... Obelis iš Stebėkių kaimo laukų pro Klebonų kaimą, teka lygiagrečiai Juodai, į vakarus nuo Jotainių įteka į ją.

Jotainiai – turtingą praeitį turintis kaimas. Kol kas žinoma seniausia Jotainių paminėjimo data – 1564 m. balandžio 22 d. Tą dieną buvo sudarytas Jotainių dvarelio žmonių sąrašas. Jotainių dvaras minimas 1585 m.

1554 m. duomenimis Upytės valsčiaus riba ėjo Juodos upe dabartinėse Jotainių apylinkėse. 1565 - 1566 m. valsčius reorganizavus į pavietus, Jotainiai jau priklausė Upytės pavietui.

XVIII a. dokumentuose minima koplyčia.

Jotainių dvarą valdė Zavišos, Belozarai, Šiukštos, Lukianskiai galiausiai vėl Zavišos.

1882-aisiais dvarui priklausė 124 dešimtinės tinkamos, 3 dešimtinės netinkamos žemės ir 153 dešimtinės miško. 1902 metais dvare gyveno 20 žmonių. 1923-aisiais dvare buvo vienas ūkinis kiemas su 66 žmonėmis.

1940-aisiais dvarui priklausė 80 ha žemės. Nacionalizacijos metu savininke užrašyta Kristina Zavišaitė.

Dabar dvare įsikūręs pensionatas.

Įdomu pastebėti, kad 1892 m. sąrašė yra Jotainių dvaras, palivarkas, kaimas, užsienis ir akalica (bajorkaimis). 1902 m. Jotainių kaime gyveno 465, vienkiemyje – 10, naujasodyje – 4 žmonės. 1923 m. kaime buvo 85 ūkiai, kuriuose

gyveno 386, vienkiemyje – 28 žmonės. Po Antrojo pasaulinio karo Jotainiai tapo pagrindine „Pažangos“ kolūkio gyvenvietė. 1959 m. čia jau gyveno 491, 1970 m. – 504, 1985 m. – 510, o 2001 m. – 819 žmonių.

Nuo seno kaime ir jam artimose apylinkėse gyveno Adašiūnai, Bubiniai, Griniai, Jaškūnai, Kriaučiūnai, Miliūnai, Žaguniai ir kiti.

Jotainių Lukianskio dvare jau 1789 m. veikė mokykla. Lietuviška mokykla įkurta 1907 m. Dabartinė pagrindinė mokykla įsikūrusi 1934 m. statytame pastate, kuris po gaisro rekonstruotas 1961 m.

Ties Jotainiais Juoda patvenkta. Tvenkinys įrengtas 1987 m. Jo plotas 37,5 ha., ilgis 1,7 km., didžiausias gylis 2,9 m., vidutinis – 1,5 m. Krantų ilgis 8,1 km.

Kairiajame Juodos krante būta Belozaravos dvaro. Istoriniai šaltiniai jį mini nuo 1723 m. Neatmestina galimybė, kad anksčiau jis galėjo būti užrašytas Jotainių vardu. Dvaras priklausė Belozarams, Zabeloms, Jasiukovičiams. Pagal 1777 m. iliustraciją vandens malūnai buvo Jotainiuose – Šiukštos. Vadokliuose ir Belozarave – Belozaro...

1882 m. dvaro valdą sudarė 266,5 dešimtinės dirbamos ir 85 dešimtinės netinkamos dirbti žemės bei 216 dešimtinių miško. 1902 m. dvare gyveno 18 žmonių. 1923 m. čia užrašytas 1 ūkinis vienetas su 67 gyventojais.

Jasiukovičiai dvarą paliko krikšto dukrai. Pastaroji ištekėjo už austrų kilmės gydytojo Svolkino. 1924 m. jis turėjo 463 ha žemės. 1940 m. nacionalizuojant dvarą, jo savininkams priklausė 82 ha žemės. Pokario metais dvaras nugyventas, rūmai buvo pertvarkyti į tvartą. Vėliau dvaro sodyba sunaikinta.

Parceliuojamo dvaro žemėse, kairiajame Juodos krante, atsirado karių savanorių kaimas – Žvalgaičiai. Todėl jo nerasime ankstesniuose žinyuose. 2001 m. jame gyveno 14 žmonių.

Dar kairiajame krante, priešais Žvalgančius, būta Janapolio palivarko. Tiesa, 1892 m. jis vadinamas dvaru, bet 1902 m. nurodytas kaip viensėdis su 61 gyventoju. 1923 m. vėl minimas palivarkas, kuriame buvo 4 ūkiniai vienetai su 18 gyventojų.

Dešiniajame upės krante įsikūrę Vainoriai. Tai taip pat savanorių kaimas, atsiradęs parceliuojamo Jotainių dvaro žemėse. Čia žemės gavo V. Karpavičiaus, A. Čepurnos, A. Pelecko, J.

Tamoliūno, B. Sakanskio, P. Bubino, R. ir S. Šaulinskių šeimos. 2001 m. Vainorių kaime buvo 40 gyventojų.

Pro Katinus link Nevėžio

Sąlyginai Jotainių apylinkes laikysime Juodos vidurupiu. Tuo tarpu Juoda, pasiekusi Girsteikių mišką, vėl suka į šiaurę ir iki pat savo tėkmės pabaigos krypties nebekeičia.

Juodos vidurupiui charakteringas kraštovaizdis – platus slėnis. Kurį laiką nuo ledyno plūstantys vandenys sudarydavo tai plačias upes – latakus, tai užsistovinčias marias. Daug latakų ruožų užmirko ir supelkėjo vėlesniame poledynmetyje, pablogėjus Nevėžio baseino nuotakumui. Tokie supelkėję poledyninės upės latakai yra Pajuodžių-Jotainių slėnis, kur dabar eina Juodos vidurupis, kadaise ties Praperša jungęsis su dideliu plačiu Nendrės, Barklainių, Masiokų, Žarčių (Ežerčių) pelkių slėsniuma, seniau vadintomis Maloko balomis.

Toliau Juoda savo vandenį neša seno Griniūnų kaimo laukais. Ramygalos krašto kaimų žinovė E. Gabulaitė neabejojo, kad kaimas

pavardinės kilmės. Ramygalos parapijos mirimo metrikų knygoje XVIII a. pabaigoje yra įrašų su Griniūno pavarde. Vėliau kaime gyveno daug Grinių. Nuo seno Griniūnuose gyveno ir Adašiūnai, Meilūnai, Kuodžiai...

Archeologiniai šaltiniai (1938 m. ir 1977 m. archeologiniai tyrimai) liudija, kad šioje vietoje, Juodos pakrantėse, žmonės gyveno II–VI amžiais po Kr. Archeologas A. Tautavičius, pagal jau sunaikinto Grinių kapinyno radinius ir laidojimo papročius čia gyvenusius žmones priskiria lietuvių genčių protėviams.

Senoji Grinių kaimavietė buvo kairiajame Juodos krante, o kapinynas kalvelėje, dešiniajame krante, kur vėliau kūrėsi neturtingų valstiečių sodybėlės. 1902 m. kaime gyveno 84 žmonės, naujasodyje – 30 gyventojų. 1923 m. čia buvo 21 ūkis su 72 gyventojais. 2001 m. užrašyti tik 7 gyventojai.

Griniūnuose yra dvejios neveikiančios kapinės. Vienose iš jų stovi paminklinis akmuo pokario metais žuvusiems tarybiniais aktyvistams atminti.

Dešinėje upės pusėje yra Janionių kaimas. Pavadinimas – pavardinės kilmės. 1923 m. kaime buvo 20 ūkių, kuriuose gyveno 110 žmonių. Tuo tarpu 2001 m. surašyta tik 11 gyventojų.

Kaimo laukuose Juoda „priglaudžia“ iš Jotainių miško atbėgusią Kernavę, dešinią intaką. Hidronimų tyrinėtojai pavadinimą kildina – iš lietuviškos reikšmės „*klampi vieta pievose, miškuose*“. Beje, nors Lietuvoje yra keletas vandenvardžių *kernavė*, šia prasme šis žodis užfiksuotas tik Panevėžio krašte.

Kiek žemiau, į Juodą įsilieja kairysis intakas Šaltynas, savo vandenį atnešantis iš Kučių kaimo laukų. Upelio pavadinimas atskiro paaiškinimo neprašo...

Dešinėje pusėje yra Kutiškio kaimo laukai. Prie kelio Velžys – Klebonai likę vėjo malūno fragmentai. 1923 m. jis buvo Marijonos Adomavičienės nuosavybė. 1940 m. jo savininku nurodytas Simonas Čiplys.

1892 m. Kutiškyje užrašyti du palivarkai ir 2 kaimai. 1902 m. dvare gyveno 21, palivarke – 6, kaime-naujasodyjoje 57 ir vienkiemyje 2 žmonės. 1923 m. Kutiškio palivarke (Ramygalos valsč.) gyveno 15 žmonių. O tuomet Panevėžio-Velžio valsčiui priklausioje kaimo dalyje gyveno: kaime 19 ūkių 74 ir viensėdyje 11 žmonių. 2001 m. kaime gyveno 22 žmonės.

Dešiniajame Juodos krante įsikūręs ir Čyplių kaimas. Kaimas minimas 1892 m. 1902 m. jame

gyveno 69 žmonės. 1923 m. čia buvo 20 ūkininkų sodybų su 85 gyventojais. 2001 m. kaime gyveno tik 9 žmonės.

Dešiniajame krante esantys Katinai išaugo pokario metais, ypač tada, kai tapo centrine „Vilniaus“ kolūkio gyvenvietė. 2001 m. čia gyveno 411 žmonių. Tuo tarpu 1923 m. Katinuose tebuvo 15 ūkių su 67 gyventojais.

Kaimo pavadinimas kildinamas iš ūkininkų Katinų pavardės. Pagrindinė mokykla įsikūrusi 1987 m. pastatytame pastate.

Kairėje – Pabalių kaimas. 1892 m. gyvenamųjų vietų sąrašė kaimo nėra. 1902 m. nurodyti net 3 Pabalių kaimai, kuriuose atitinkamai gyveno 65, 65 ir 76 gyventojai. 1923 m. buvo 17 ūkių su 82 gyventojais. 2001 m. gyveno 7 žmonės.

Kairiajame krante būta ir Paberžio dvaro kažkada priklaususio Verešinskiams. 1882 m. dvaro valdą sudarė 132 dešimtinės dirbamos ir 26 dešimtinės netinkamos dirbti žemės bei 96 dešimtinės miško. 1902 m. dvare gyveno 37 žmonės. Dvaras išparceliuotas tarpukariu vykdant Žemės reformą. 1923 m. jau minimas kaimas, kuriame buvo 9 ūkiai su 32 gyventojais. 2001 m. kaime gyveno 16 žmonių.

Juoda kerta autostradą Vilnius – Panevėžys.

Dešinėje – Sodeliškių kaimo laukai. 1892 m. čia nurodytas palivarkas. 1902 m. čia buvo kaimas-naujasodis, su 24 gyventojais. 1923 m. kaime buvo 7 ūkininkų sodybos, kuriose gyveno 44 žmonės. Dar 8 žmonės gyveno viensėdyje. 2001 m. kaime gyveno 3 žmonės.

Kaime yra technikos paminklas – 1911 m. statytas Sodeliškių vėjo malūnas. Miškinių šeimai priklausęs malūnas po Antrojo pasaulinio karo buvo nacionalizuotas. Jo savininkus ištrėmus į Sibirą, malūnas atiteko Staniūnų tarybiniam ūkiui, vėliau – „Vilniaus“ kolūkiui. Vėjo malūnas buvo pertvarkytas į elektra varomą. Dabar malūnas gražintas savininkams.

Juodos kairėje pakrantėje yra Pakojų kaimas. 2001 m. gyveno 4 gyventojai. Ankstesniuose šaltiniuose kaimas neminimas. Gal tai 1923 m. paminėtas Pagojaus palivarkas, kuriame tada gyveno 8 žmonės?

Juoda „priglaudžia“ dar vieną mažą kairįjį intaką Padubę. Upelio vardas – priešdėlio pavadinys iš kaimo vardo *Dubos*.

Beveik Padubės santakoje su Juoda, kairiajame Juodos krante yra Uoksų kaimas. Jis minimas 1892 m. gyvenamųjų vietų sąrašė. 1902 m. čia gyveno

72 žmonės. 1923 m. kaime buvo 19 ūkių su 74 gyventojais. 2001 m. jame gyveno 41 žmogus.

Dešiniajame Juodos krante įsikūręs Kabelių kaimas.

Į archeologinę literatūrą kaimas pateko dėl čia rasto lobio. Mat Silvestro Kairio darže žmonės matydavę degant pinigus ir daug apie juos pasakodavę. J. Kairys 1914 m. ryžosi paieškoti ir ... rado 1654 m. monetų lobį apie 10 tūkstančių Žygimanto III Vazos ir Kristinos laikų monetų.

Boguslavo Šipelio žemėje buvo akmuo su iškalta pėda.

Kabelių kaimas minimas 1892 m. 1902 m. čia gyveno 78 žmonės. 1923 m. kaime buvo 28 ūkiai su 148 gyventojais. 2001 m. Kabeliuose gyveno 101 žmogus.

Po Antrojo pasaulinio karo Kabeliai buvo „Vilniaus“ kolūkio pagalbinė gyvenvietė.

Kaime 1936–1951 m. veikė pradinė, 1951–1962 m. septynmetė mokykla.

Kabelių apylinkėse prabėgo ilgamečio Lietuvos TSR žemės ūkio ministro (1963–1985) Medardo Grigaliūno (g. 1925) vaikystė, būsimasis ministras mokėsi Kabelių pradžios mokykloje.

Dešiniajame krante baltuoja Marijonavos dvaro koplyčia, o kairiajame krante – dvaro

fragmentai. 1859 m. dvare buvo spirito varykla. Tuomet čia gyveno 18 žmonių. 1892 m. minimi du Marijonavos dvarai. XIX a. dvaras priklausė Kopanskiams, o 1911 m. jį nusipirko Kognovickiai.

1882 m. dvarui priklausė 227 dešimtinės dirbamos bei 30 dešimtinių netinkamos dirbti žemės bei 34 dešimtinės miško. 1902 m. dvare gyveno 80, o 1923 m. – 67 žmonės. 1940 m. nacionalizuojant dvarą, jo valdą sudarė 82,04 ha žemės.

2001 m. Marijonavos viensėdyje buvo 22 gyventojai.

Juoda teka toliau į šiaurę. Kairiajame krante yra Kirdeikių kaimo laukai, 1892 m. nurodyta čia buvus palivarką. 1902 m. jame gyveno 22, o vienkiemyje – 6 žmonės. 1923 m. Kirdeikių kaime buvo 6 ūkiai su 31 gyventoju. 2001 m. gyveno tik 6 žmonės.

Juoda pasiekia dešiniajame krante esančius Preidžių kaimo laukus. Kaimas paminėtas 1892 m. 1902 m. čia gyveno 82 žmonės. 1923 m. Palutės (Preidžių) viensėdyje buvo 4 ūkiai su 13 gyventojų. 2001 m. kaime gyveno 92 žmonės.

Kaime yra kultūros paveldo objektas – stogastulpis su skulptūromis.

Toliau Juoda vingiuoja Pajuodžių kaimo laukais.

1724–1725 m. jėzuitų misionieriai aprašė išlikusią pagonišką Saulės garbinimo apeigą, kuri buvo atliekama netoli Ramygalos, prie Juodos upelio Juodžių miške buvusioje alkvietėje: „*Miške, prie Juodos upelio, vidutinio aukščio kalnelyje, rytojaus dieną po Šv. Petro vykdavęs didelis žmonių susirinkimas, Žaislais, arba Velnio turgumi, vadinamas, į kurią suvažiuodavę abiejų lyčių žmonės. Vyrų žaisdavę su kirviais*“. Dabar arti Pajuodžių didesnio miško nėra. Juodžių miškas yra Ramygalos apylinkėse į vakarus nuo Daniūnų. Bet nuoroda į Juodos upelį leidžia manyti, kad tokios vietos būta kažkur Juodos pakrantėse.

1892 m. nurodyti 2 Pajuodžių kaimai ir dvaras. 1902 m. dvare gyveno 6 žmonės, tuo tarpu viename kaime buvo 32 m., o kitame 127 gyventojai. 1923 m. dvare gyveno 25 žmonės. Pajuodžių kaime buvo 25 ūkiai su 151 gyventoju. Kitas kaimas pervardintas į Pajuodžiukus, kuriuose buvo 3 ūkininkų sodybos su 13 žmonių. 2001 m. Pajuodžių kaime gyveno 9 žmonės, o Pajuodžiukų – tik 1.

Pajuodžių dvaro fragmentai yra kairiajame Juodos krante. Dvaras priklausė Chalmikovskiams. 1882 m. jie valdė 157 dešimtines dirbamos ir 13 dešimtinių netinkamos dirbti žemės bei 100 dešimtinių miško. Dvaras dar minimas 1923 m. Tuomet jame gyveno 25 žmonės.

Pajuodžiai pateko į archeologinių vietų sąrašus, bet iš aprašymo matyti, kad su archeologija čia nieko bendro nėra („*Dar ne taip seniai, 1921 met., senų kapų vietoje buvo iškasta degtinės butelis*“).

Pajuodžiuose į Juodą įsilieja nedidelis dešinysis intakas Maliupis. Hidronimo kilmė nėra aiški. Kalbininkai bando sieti su lietuvių ir latvių kalbų žodžiu *mala* t. y. „pakraštys, krantas“.

Dešiniajame Juodos krante yra Keravos dvaro sodybos fragmentai. XIX šimtmetėje čia būta didelio dvaro, kurio savininkas Aleksandras Jaloveckas buvo aktyvus krašto bajorijos veikėjas, nemažai prisidėjęs prie Panevėžio apaštalu Petro ir Povilo bažnyčios statybos. Būta didelės dvaro valdos. 1882 m. dvarui priklausė 700 dešimtinių dirbamos bei 143 dešimtinės nedirbamos žemės ir 702 dešimtinės miško. Buvo vandens malūnas. 1902 m. dvare gyveno 24, o 1923 m. – 59

gyventojai. Net nacionalizuojant dvarą 1940 m. čia buvo 231 ha žemės.

2001 m. Keravos kaime gyveno 94 žmonės.

Nebeišliko Keravoje buvęs 1860 m. statytas mūrinis paminklas su medine Jono Nepomuko skulptūra.

Tarp Keravos ir Velžio, dešiniajame Juodos krante, yra sodininkų bendrijų „Santaka“ (įkurta 1979 m.) ir „Spindulys“ (įkurta 1988 m.) sodai.

Čia Juoda patvenkta. Velžio (Staniūnų) tvenkinys įrengtas 1983 m. Jo plotas 11,1 ha. Didžiausias gylis yra 2,9 m., vidutinis 1,8 m. Patvenkta Juoda tyvuliuoja 1 kilometrą. Po to prabėga po Velžio – Karvedžių keliu.

Kairiajame jau patvenktos Juodos krante yra mūrinis koplytstulpis, statytas 1933 m. Molinės skulptūrėlės neišlikę.

Kairėje – Velžys, priemiestinė gyvenvietė, kurioje 2001 m. gyveno 1514 žmonių.

Velžys – sena vietovė. Apie tai liudija ir kaimo laukuose rastas titnaginis lauro formos durklas. Istoriniuose dokumentuose vietovė minima jau XIV a.: Hermanas Vartbergietis aprašė Livonijos kariuomenės žygius į Upytės žemę 1370, 1371 ir 1372 m., kurių metu tarp kitų nuniokotų vietovių minimas ir Velžys.

Įdomūs seni Velžio apylinkių vietovardžiai: buvę miškai – Piktavalis, Užugumbis, Medinos, Geležinis; Linkis – buvusi didelė bala, kuri tik vasarą teišdžiūdavo. Baloje iškasta daug linmarkų. Vienoje pievoje yra šaltinėlis, kuris neužšaldavo nei žiemą. Žmonės sako, kad toje vietoje Napoleono karo metu paskendęs vienas didelio ūgio karžygys, kuris, sako, dabar vaikštas po pievą. Buvę pievos – Rošipis, Raupelis, Kevernis.

XIX–XX a. Velžys buvo valsčiaus centras. Tuomet jam priklausė didelė dalis dabartinio Panevėžio miesto. 1892 m. Velžyje buvo palivarkas, kaimas ir vienkiemis. 1902 m. Velžio dvare gyveno 60, kaime 123, malūne 7, naujasėdyje 28, Velželyje 69 žmonės. 1909 m. kaime minima smuklė, vandens malūnas. Buvo palivarkas. XX a. pradžioje kaime buvo 12 sodybų. Po 1912 m. kaimas pradėjo skirstytis į vienkiemius. 1923 m. Velžio kaime buvo 27 ūkiai su 130 gyventojų. Dvare buvo 1 ūkis su 81 gyventoju. Keizerlingams priklausęs Velžio dvaras garsėjo savo ūkiniais pasiekimais, galvijų banda,

Apie 1930 m. Velžyje įrengta bažnyčia.

Po Antrojo pasaulinio karo čia buvo sukurtas Marytės Melnikaitės kolūkis, o vėliau Velžys priklausė 1944 m. įkurtam Staniūnų tarybiniam

ūkiui. 1945 m. prie jo buvo prijungta Panevėžio viščiukų perykla. Taip pradėjo kurtis Staniūnų paukštininkystės ūkis, vėliau išaugęs į sąjunginio pavaldumo įmonę – Pabaltijo zoninį paukštininkystės ūkį.

1909 m. Velžyje pradėjo veikti pradžios mokykla. 1982 m. gyvenvietėje pastatyta vidurinė mokykla (dabar – gimnazija).

Išaugus didelei gyvenvietei, čia apsigyveno daug žmonių iš kitų vietų. Senieji Velžio gyventojai buvo: Taruškos, Juodikiai, Juškos, Bučinskai, Aleliūnai, Kaušilos, Rūkštėlos, Pūkiai, Gaušos, Valentinavičiai, Mikeliūnai, Kuzmos, Pakarkliai, Volaičiai.

Juoda nesuka toliau į Velžio laukus, o kiek pavingiavusi įteka į Nevėžį, priešais Velžio alka vadinamą pievą.

Dėl jos buvimo norime išsakyti abejonę. Pieva yra dešiniajame Nevėžio krante, priešais santaką su Juodos upe. Iš rytų, pietų ir vakarų ją juosia Nevėžis. Pievos, vadinamos Alku plotas – apie 2 ha. Archeologinių duomenų, įrodančių alkos buvimą, nėra. Remiamasi tik pavadinimu. Didesnė tikimybė, kad ji galėjo būti kitame Nevėžio krante, santakoje su Juoda. Dabar ten sodai ir žemė ne kartą judinta. Todėl kultūrinis sluoksnis

sunaiķintas, o ķitaip ģrodyti alķos egzistavimā ģalimybiu nēra.

Santrumpos

Īsumā

Ņevežas labā krasta pieteka Jodas (Melnā) upīte ir neliela, tikai 35 km, un tā šķērso Paņevēžas rajonu no dienvidiem uz ziemeļiem. Iztekot no Melnā ezera (Juodžio ežeras), tā tek caur Vadokļai, Jotaņai, Katinai un Veļķis ciemiem un ietek Ņevežas upē. Uz upes ir izbūvēti divi aizsprosti: pie Jotaņai un Veļķis. Upes krastos atrodas seni ciemi, kultūrvēsturiskā mantojuma objekti. Upes ģaltne vairāķķārt ir mainīta. Ir kreisā krasta pietekas: Šaltinis, Obelis, Apteķa un labā krasta pietekas – Ŷernave, Geļāķis, Virsne.

Joda (Melnā upīte) šķērso Viļņas – Taujēnai ceļu un Viļņas – Paņevēžas maģistrāli.

Summary

Juoda, the small river of 35 km length, is the right feeder stream of Nevezis. *Juoda* flows in the territory of Panevezys region from South to North. Headwaters of the river are in the lake of Juodis. The further trajectory leads to the town of Vadokliai, hamlets of Jotainiai and Katinai. Nearby Velzys *Juoda* debauches into Nevezis. There are 2 ponds arranged in the river *Juoda* – Jotainiai pond and Velzys pond. Aside the banks of *Juoda* there are objects of old village and culture heritage. The watercourse of the river had been regulated more than once. The bigger affluents that *Juoda* has are these: left ones - Saltynas, Obelis, Apteka, right ones – Kernave, Gelezis, Virsne.

Juoda crosses the road of Ramygala-Taujenai and the highway Vilnius-Panevezys.

Zusammenfassung

Der kleine Fluss *Juoda* (35 Kilometer lang) ist der rechte Zufluss des Flusses Nevezis. Die *Juoda* fließt im Bezirk von Panevezys (von West nach Nord). Sie entspringt aus dem See Juodis, dann

fließt er durch das Städtchen Vadokliai und durch die Dörfer Jotainiai und Katinai. Sie endet beim Dorf Velzys und sie fließt zum Fluss Nevezis. Der Fluss Juoda hat zwei Stauseen: Jotainiai, Velzys. Am Rand des Flusses befinden sich wichtige kulturelle Objekte aus unserer Vergangenheit. Der Flussweg wurde mehrmals korrigiert. Die größten Zuflüsse sind auf der linken Seite Saltynas, Obelis, Apteka und auf der rechten Seite Kernave, Gelezis, Virsne.

Die Juoda durchquert die Strecke zwischen den Städtchen Ramygala und Taujenai. Er überquert auch die Autobahn Vilnius – Panevezys.

Резюме

Правый приток Невежиса речка Йуода (Черная) невелика, всего 35 км, и пересекает территорию Паневежского района с юга на север. Беря начало в Черном озере (Juodžio ežeras), она протекает через Вадокляй, Йотайняй, Катинай и у деревни Вяльжис впадает в Невежис. На реке сооружены две запруды: у Йотайняй и у Вяльжиса. На берегах реки расположены старинные деревни, объекты культурного и исторического наследия. Русло

реки не раз было изменено. Имеются левые притоки: Шальтинас, Обялис, Аптека и правые: Кернаве, Геляжис, Вирсне.

Йуода (Черная речка) пересекает дорогу Вильнюс-Тауйенай и магистраль Вильнюс-Паневежис.

Šaltiniai ir literatūra

1. Bočiulytė A., Juknevičius P. Panevėžio rajono bažnyčios. – Panevėžys. – 1995. – P.30-31.
2. Elisonas J. Archeologinių ir šiaip įdomių, tiek Panevėžio apskrities, tiek kitų artimų apylinkių, vietų sąrašas, kurį yra surinkę Panevėžio valstybinės gimnazijos mokiniai // Švietimo darbas. – 1925. – Nr.4. – P.311, 319.
3. Eringis K., Milius J. Vidurio Lietuvos lygumos žemėvaldos bruožai (pagal 1554 m. Upytės valsčiaus inventorių) // Geografinis metraštis. – T.14. – V. – 1976. – P.128.
4. Gabulaitė E. Iš Ramygalos kaimų istorijos // Tėvynė. – 1987 08 05 19, 07 07, 07 30, 08 11, 08 13, 08 20.
5. Henrikas Latvis, Hermanas Vartbergė. Livonijos kronikos. – V. – 1991. – P.197, 208.
6. Iš Panevėžio krašto tautosakos. – D.2. – Panevėžys. – 2006. – P.191-192, 198, 229-230.
7. Ištrauka iš Panevėžio apskrities žemės tvarkytojo metinės darbų atskaitos apie išparceliuotus dvarus Panevėžio apskrityje 1925 metais // Panevėžio balsas. – 1925 12 24.
8. Ivanauskas E. Lietuvos pinigų lobiai. Paslėpti 1390–1865 metais. – V. – 1995. – P.127.
9. Jasėnas J. Paberžio dvaras ir parkas // Tėvynė. – 2002 10 02.

10. Juknevičius P. Akmens amžiaus gyventojų pėdsakai // Tėvynė. – 1985 05 16.
11. Juknevičius P. Antanava // Panevėžio balsas. – 1994 02 03.
12. Juknevičius P. Belazaravos kryžius pakeitė adresą // Tėvynė. – 1990 11 24.
13. Juknevičius P. Belazariškis // Panevėžio balsas. – 1994 02 11.
14. Juknevičius P. Belozarai // Tėvynė. – 2004 08 18.
15. Juknevičius P. XIX a. pabaigos Velžio vandens malūnas // Panevėžio rytas. – 1994 01 11.
16. Juknevičius P. Griniūnų proistorės paminklas // Tėvynė. – 1998 04 15. – Priedas „Atsigrėžkime į praeitį“. – Nr. 1.
17. Juknevičius P. Griniūnų senkapiai // Panevėžio balsas. – 1995 08 22.
18. Juknevičius P. Iš bajorų Belozarų giminės istorijos // Mūsų kraštas. – 1996. – Nr.1(8). – P.7-14.
19. Juknevičius P. Iš mokyklų istorijos Panevėžio rajone // Tėvynė. – 1998 12 09. – Priedas „Atsigrėžkime į praeitį“. – Nr.5.
20. Juknevičius P. Jotainiai // Gimtinė. – 2000. – Nr.4.
21. Juknevičius P. Jotainiams – 440 // Tėvynė. – 2004 04 21.
22. Juknevičius P. Jotainių pradžia // Tėvynė. – 2000 04 12.
23. Juknevičius P. Juodos pakrantės. Vadoklių dvarai. Anitavos dvaras. Antanavos dvaras. Jotainių dvaras. Belazariškio dvaras. Paberžio dvaras. Pajuodžio dvaras. Marijonavos dvaras. Keravos dvaras // Tėvynė. – 2000 12 20.
24. Juknevičius P. Ką liudija archyvai apie Vadoklių krašto įdomesnes vietas // Tėvynė. – 2005 07 20.
25. Juknevičius P. Kerava // Panevėžio balsas. – 1995 01 11.
26. Juknevičius P. Kognovickiai // Tėvynė. – 2004 09 08.
27. Juknevičius P., Lukšytė S. Iš Jotainių praeities. – Panevėžys. – 2004.
28. Juknevičius P. Marijonava // Panevėžio balsas. – 1994 12 22.
29. Juknevičius P. Mūsų krašto alkai // Panevėžio balsas. – 1996 11 01.
30. Juknevičius P. Paberžis // Panevėžio balsas. – 1995 02 09.

31. Juknevičius P. Pajuodžiai // Panevėžio balsas. – 1995 01 31.
32. Juknevičius P. Panevėžio kraštas: XIX a. pirmosios pusės pramonė // Tėvynė. – 1998 10 28. – Priedas „Atsigręžkime į praeitį“. – Nr.4.
33. Juknevičius P. Pastatė Anupras Belozaras // Tėvynė. – 1991 09 10.
34. Juknevičius P. Šimtmetis paminklas // Tėvynė. – 1994 09 17.
35. Juknevičius P. Vadoklių kautynėms atminti // Tėvynė. – 1991 11 22.
36. Juknevičius P. Velžio alka: pieva Nevėžio ir Juodos santakoje // Panevėžio rytas. – 1994 10 07.
37. Juknevičius P. Velžio apylinkių dvarai / Lankstukas. – Panevėžys. – 1998.
38. Juknevičius P. Velžio koplytstulpis // Tėvynė. – 1994 08 13.
39. Juknevičius P. Vėjo malūnai – kultūros paminklai / Tėvynė. – 1982 09 30.
40. Juoda // Lietuvių enciklopedija (toliau – LE). – T.10. – Boston. – 1953. – P.77.
41. Juoda // Mažoji lietuviškoji tarybinė enciklopedija (toliau – MLTE). – T.1. – V. – 1966. – P.710.
42. Juoda // Tarybų Lietuvos enciklopedija (toliau – TLE). – T.2 – V. – 1986. – P.145.
43. Juoda // Visuotinė Lietuvių enciklopedija. – T.9. –V. – 2006. – P.7.
44. Juodis // LE. – T.10. – Boston. – 1953. – P.82.
45. Juodis // MLTE. – T.1. – V. – 1966. – P.713.
46. Juška A., Vasiljevas V. Juodžių meteoritas // Mokslas ir gyvenimas. – 1969. – Nr.1. – P.6.
47. Kabeliai // TLE. – T.2. – V. – 1986. – P.166.
48. Kabelių k. // Valstybės archeologijos komisijos (toliau – VAK) medžiaga. – B.32. – L.43, 45, 46, 49.
49. Kilkus K. Ką byloja upių vardai // Kultūros barai. – 1991. – Nr.4. – P.8-13.

50. Kolupaila S. Nevėžis. Hidrografinė studija. – K. – 1936. – P.9, 13, 14, 15, 21, 25, 26, 28, 29, 39, 47, 55, 66, 115, 117, 118.
51. Kulvietis B. Kautynės dėl Vadoklių // Savanorių žygiai. – T.2. – V. – 1991. – P.194-201.
52. Kuskas R. Poleogeografijos pastabos apie Nevėžio lygumą ir Upytės apylinkę // Upytė. – V. – 1986. – P.9, 11.
53. Kviklys B. Mūsų Lietuva. – T.2. – V. – 1991. – P.648-649.
54. Ledzinskas A. Trumpai apie Juodos upelį // Uliūnai. – V. – 1993. – P.187-188.
55. Leikauskas P. Velžys – šimtmetis kaimas // Panevėžio rytas. – 1995 11 21.
56. Lietuvos apgyventos vietos. 1923 m. pirmojo visuotiniojo Lietuvos gyventojų surašymo duomenys. – K. – 1925. – P. 168, 175, 176.
57. Lietuvos TSR archeologijos atlasas. – T.3. – V. – 1977. – P.43.
58. Lietuvos TSR kultūros paminklų sąrašas. – V. – 1973. – P.154, 271.
59. Lietuvos TSR valstybinės žemės ūkio komisijos protokolai. 1940 m. – V. – 1976. – P.86, 87.
60. Maksimaitienė O. Panevėžio miesto istorija. – Panevėžys. – 2003. – P.36.
61. Meilūnai // MLTE. – T.2. – V. – 1968. – P.550.
62. Milius J. Upytės apylinkių žemės naudojimas, žemėvalda ir žemėtvarka Valakų reformos laikais // Upytė. – V. – 1986. – P.31, 34.
63. Misius K., Šinkūnas R. Lietuvos katalikų bažnyčios. – V. – 1993. – P.295-296.
64. Mulevičius L. Kaimas ir dvaras Lietuvoje XIX amžiuje. – Vilnius. – 2003. – P.390, 397, 398, 406, 407, 410-413,415,418,419.

65. Nezabitauskas A. Senasis Velžys // Panevėžio tiesa. – 1964 07 17.
66. Panevėžio rajonas. – V. – 2003. – P.37-38, 39-41.
67. Panevėžio rajono švietimo įstaigų istorija / B. Goberienė, E. Klingienė, I. Sabaliauskienė. – Panevėžys. – 2001. – P.51, 56, 96.
68. Panevėžio vyskupija. Istoriniai duomenys, pastoracinė veikla. – V. – 1998. – P.397-398.
69. Petruilienė A. Panevėžio miesto ir jo apylinkių priešistorė // Panevėžys nuo XVI a. iki 1990 m. – Panevėžys. – 2003. – P.34.
70. Prascevičius E. Dėl 1378 metų Livonijos kariuomenės žygio į Lietuvą // Panevėžio istorijos fragmentai. – Panevėžys. – 1993. – P.16-20.
71. Rainys A. Juoda // Visuotinė lietuvių enciklopedija. – T.9. – V. – 2006. – P.7.
72. Raporty generalnych wizytorów szkół komisji Edukacji Narodowej w Wielkiem Księstwie Litewskim 1782–1792. – Ossolineum – Wrocław – Warszawska – Kraków – Gdansk. – 1979. – P. 438-439.
73. Tamošaitis J. Juodis // TLE. – T.2. – V. – 1986. – P.146.
74. Urbonas E. Ar teisybę rašė P. Cvirka apie Lietuvos savanorių? // Panevėžio balsas. – 1991 11 23.
75. Vadokliai // Kar. Štabo topografijos skyriaus 1937 m. leidinys.
76. Vanagas A. Lietuvių hidronimų etimologinis žodynas. – V. – 1981. – P.46, 111, 137-138, 153, 203, 234, 237, 374-375.
77. Vanagas A. Miestelio ir upės vardas Kernavė // Kernavė. – V. – 1972. – P.294-297.
78. Velžio sodžius // Panevėžio balsas. – 1931 06 29.
79. Афанасьев Д. Материалы географии и статистики России, собранные офицерами генерального штаба. Ковенская губерния. – Санкт – Петербург. – 1861. – С.730.

80. Алфавитный список населённых мѣст Ковенской губерніи. – Ковно. – 1903. – С.82, 91, 290, 304, 305, 321.
81. Список населённых мѣст Ковенской губерніи. Ковна. – 1892. – С.197, 201, 210, 218.

Trumpai apie autorius

Petras Juknevičius, istorikas, Panevėžio rajono savivaldybės administracijos vyr. specialistas paveldui.

Karolina Trebaitė, Vilniaus universiteto Gamtos mokslų fakulteto studentė.

ir
talkininkes

Rūta Dimenytė, Panevėžio rajono savivaldybės civilinės metrikacijos skyriaus vyresn. inspektorė, Mykolo Romerio universiteto Strateginio valdymo ir politikos fakulteto studentė.

Svetlana Jerpylio, Panevėžio rajono savivaldybės administracijos Informacinių technologijų skyriaus vedėja.

Aida Kentraitė, Vytauto Didžiojo universiteto Humanitarinio fakulteto studentė.

Iveta Rīvāne, Ventspilio turizmo agentūros „Tobago“ vadovė.

Deimantė Žostautaitė, Šiaulių universiteto absolventė.

Turinys

<i>Trumpa upės charakteristika.....</i>	<i>4</i>
<i>Tarp Juodžio ežero ir Jotainių</i>	<i>7</i>
<i>Pro Katinus link Nevėžio.....</i>	<i>18</i>
<i>Santrumpos.....</i>	<i>30</i>
<i>Šaltiniai ir literatūra.....</i>	<i>33</i>
<i>Trumpai apie autorius</i>	<i>4</i>

P. Juknevičius, K. Trebaitė. Juoda.

Leidinyje pateikiami duomenys apie kairįjį Lėvens intaką Juodą. Trumpai aprašomi upės pakrantėse esantys miesteliai, kaimai, lankytini objektai. Yra schema, literatūros sąrašas, santrumpos anglų, latvių, rusų ir vokiečių kalbomis.

Redaktorius Petras Juknevičius
Korektorė Rūta Dimenytė
Maketuotoja Svetlana Jeryliova
Schema Petro Juknevičiaus
Latviškas tekstas Ivetos Rīvānes
Angliškas tekstas Aidos Kentraitės
Vokiškas tekstas Deimantės Žostautaitės

Viršelis ir rusiškas tekstas Svetlanos Jerpylioivos
Spaudė UAB „Sagros reklama“
Stoties g. 42, Panevėžys
Tiražas 150
Panevėžys 2008